

© Л. Я. КОВАЛЬЧУК, С. Й. РИБАКОВ, В. О. ШІДЛОВСЬКИЙ

ДВНЗ “Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського”

Ендокринна хірургія в Західній Україні в другій половині ХХ та на початку ХХІ сторіч

L. Ya. KOVALCHUK, S. Y. RYBAKOV, V. O. SHIDLOVSKYI

SHEI “Ternopil State Medical University by I. Ya. Horbachevsky”

ENDOCRINE SURGERY IN WESTERN UKRAINE IN THE SECOND HALF OF 20-TH AND EARLY 21-ST CENTURIES

Роки, що збіглися з часом закінчення Другої світової війни, супроводжувалися початком диференціації окремих гілок клінічної хірургії. Зокрема, почали розвиватися торакальна, судинна, гепатобіліарна хірургія, урологія та ін. Не минули ці тенденції і хірургію, що зосереджувалася на лікуванні хвороб залоз внутрішньої секреції – щитоподібної, прищитоподібних, статевих, надниркових залоз. Цьому сприяли загальний прогрес медичної науки, з'ясування патогенезу багатьох ендокринних захворювань, розробка нових методів діагностики, зокрема визначення рівня гормонів у крові та сечі, ультразвукової діагностики, нових видів операційних втручань, методів знеболювання та інтенсивної терапії, синтез багатьох гормональних препаратів, які забезпечували лікування хворих після операційних втручань, пов'язаних із видаленням тих чи інших ендокринних залоз.

У Західній Україні проблеми лікування захворювань головної ендокринної залози – щитоподібної були актуальні з давніх часів. Це зумовлено тим, що більша частина даного регіону розташована в зоні йодної недостатності в біосфері. Тиреоїдну патологію тут класифікували як зобну ендемію, і значна кількість хворих потребувала хірургічного лікування з приводу різних форм ендемічного зоба. Ще одним чинником, який сприяв розвитку цього напрямку хірургії, була наявність у регіоні великого університетського наукового центру – міста Львова, де з давніх часів успішно розробляли багато проблем клінічної медицини, зокрема ендокринології.

Початок розвитку спеціалізованої хірургічної допомоги хворим з ендокринними захворюваннями покладено в 50-х роках минулого сторіччя, коли в клініці

Г. Г. Караванов

факультетської хірургії Львівського медичного інституту, керованої видатним українським хірургом, професором Г. Г. Каравановим (1899–1982), було створено відділення ендокринної хірургії. У перші роки головну увагу зосередили на проблемах діагностики та лікування захворювань щитоподібної залози. Успішно розробляли питання патогенезу ендемічного зоба, впроваджували нові діагностичні методики, вдосконалювали методи операційних втручань на щитоподібній залозі.

Слід відмітити, що професор Г. Г. Караванов, який очолював кафедру понад

30 років, зробив величезний внесок у розвиток хірургії в Україні. Будучи енциклопедично освіченою людиною, талановитим хірургом та дослідником, він успішно розвивав багато напрямків клінічної хірургії. Під його керівництвом у клініці успішно розробляли та впроваджували в практику операції на серці, судинах, стравоході, органах черевної порожнини. Багато науково-практичних розробок виконували на передовому для тих часів рівні. Враховуючи напрямок даної публікації, доцільно ширше зупинитися на питаннях розвитку ендокринної хірургії. Головною проблемою протягом багатьох років залишалася хірургія щитоподібної залози. Крім проблеми ендемічного зоба, в центрі уваги перебували питання діагностики та лікування тиреотоксичного зоба, хронічного тиреоїдиту, вузлового та багатовузлового зоба. Починаючи з 1946 р. і до середини 60-х років, у клініці було виконано понад 2000 операцій з приводу різних захворювань щитоподібної залози. Детально розробляли питання діагностики, передопераційної підготовки та техніки операційних втручань. Між іншим, проф. Г. Г. Караванов ще в ті часи наголошував на

можливості лікування тиреотоксичного зоба радіоактивним йодом. Він наполягав на відкритті радіоізотопних лабораторій у великих містах країни і закликав до ширшого використання препаратів йоду при лікуванні тиреотоксикозу. На XI з'їзді хірургів України в Одесі (1966) професор Г. Г. Караванов виступив із великою доповіддю, в якій запропонував нову класифікацію захворювань щитоподібної залози, дав пояснення та тлумачення термінології, що використовується при тиреодних захворюваннях, із наведенням патофізіологічних обґрунтувань різних форм патології. Ця робота і досі вражає широтою та глибиною охоплення питань, які розглянуто. Виступи професора нікого не залишали байдужим. Вони відзначалися емоційною забарвленістю, насиченістю фактичним матеріалом, логічною побудовою. У 1971 р. Г. Г. Караванов заснував Львівське обласне товариство ендокринологів, яке очолював до 1978 р.

Починаючи з 60-х років, у клініці успішно розроблялись питання хірургії надниркових залоз – напряму клінічної медицини, що перебував в ембріональному стані навіть у великих університетських центрах колишнього СРСР. Цей напрямок успішно очолював учень Г. Г. Караванова, тоді молодий доцент, а в майбутньому академік Михайло Петрович Павловський (1930–2013). У квітні 1959 р. тут було успішно виконано першу адреналектомію і вже в 1961 р. узагальнено перший досвід лікування 22 хворих із приводу пухлин та гіперплазії надниркових залоз. У наступні роки одночасно з накопиченням клінічного досвіду було розроблено клініко-морфологічну класифікацію хвороб надниркових залоз, вивчено та описано головні клінічні синдроми гіперкортицизму, запроваджено розроблені та вдосконалено діагностичні методики гормональних досліджень і засобів візуалізації залоз. Набули успішного розвитку методи хірургічного лікування гіперпластичної та пухлинної адреналової патології. Були модифіковані основні види втручань на надниркових залозах – доступи, використання спеціального інструментарію, засоби і методи резекції залоз, збереження центральної вени та ін. Паралельно вдосконалювали схеми передопераційної підготовки, ведення операційного та післяопераційного періодів, знеболювання та інтенсивної терапії, компенсації гострої надниркової недостатності, створювали програми післяопераційної реабілітації хворих. Більшість цих розробок знайшла відображення в докторській дисертації М. П. Павловського “Матеріали до хірургії надниркових залоз”, яку він захистив у 1970 р. У цій роботі було наведено результати 169 операцій із приводу патології надниркових

М. П. Павловський

залоз, 107 з яких при пухлинах кіркового та мозкового шарів. У 1973 р. було захищено першу в Україні дисертацію Г. Н. Воробейчика, присвячену знеболюванню при операціях на надниркових залозах – “Анестезіологічне забезпечення хірургічних втручань на надниркових залозах (тотальний гіперкортицизм, феохромоцитома)”.

У 1976 р. клініку очолював професор, а згодом академік НАМН України М. П. Павловський. У наступні роки в клініці успішно запроваджено нові методи діагностики та лікування, зокрема сучасні гормональні дослідження, комп'ютерну та магнітно-резонансну томографію, малоінвазивні технології операційних втручань. Клініка була однією з перших в Україні, де почали виконувати малоінвазивні ендоскопічні операції на надниркових залозах. Досвід цих операцій проаналізовано Я. І. Гавришем у кандидатській дисертації “Ендоскопічна адреналектомія: показання і особливості перебігу післяопераційного періоду” (2009). Продовжують активно проводитись дослідження із поглибленого вивчення захворювань щитоподібної залози та інших форм хірургічної ендокринної патології, зокрема гіперпаратиреозу, множинних ендокринних неоплазій. З цих питань було опубліковано більше 300 наукових праць у вітчизняних і зарубіжних наукових виданнях, а набутий досвід відображено у докторській дисертації О. В. Лукавцевого “Автоімунний тиродит (патогенез, патоморфоз, діагностика, консервативне і хірургічне лікування)” (2001) та кандидатських дисертаціях: В. В. Хом'яка “Клінічні та хірургічні аспекти первинного гіперпаратиреозу” (2007), І. М. Павловського “Післяопераційний рецидивний зоб: причини, попередження, лікування” (2008), О. Р. Брилінського “Передта інтраопераційна диференційна діагностика одновузлового зоба і раку щитоподібної залози та вибір методу хірургічного лікування хворих” (2012), Р. В. Кемєня “Апудоми підшлункової залози та шлунково-кишкового каналу” (2014). Набув прогресивного розвитку новий напрямок у лікуванні цукрового діабету за допомогою трансплантації культур тканин і клітин підшлункової залози людських ембріонів та новонароджених поросят. Досвід розробки цього напрямку узагальнено в докторській дисертації Н. І. Бойко “Алотрансплантація культур острівцевих клітин підшлункової залози хірургічним хворим на цукровий діабет” (1991). Діагностиці, розробці лікувальної тактики та принципів лікування некротично-запальних уражень стопи у хворих на цукровий діабет були присвячені кандидатська дисертація А. В. Федоренка “Показання до застосування та особливості інсулінотерапії в комплексному хірургічному лікуванні некротично-запальних уражень стопи у хворих на цук-

п'ютерну та магнітно-резонансну томографію, малоінвазивні технології операційних втручань. Клініка була однією з перших в Україні, де почали виконувати малоінвазивні ендоскопічні операції на надниркових залозах. Досвід цих операцій проаналізовано Я. І. Гавришем у кандидатській дисертації “Ендоскопічна адреналектомія: показання і особливості перебігу післяопераційного періоду” (2009). Продовжують активно проводитись дослідження із поглибленого вивчення захворювань щитоподібної залози та інших форм хірургічної ендокринної патології, зокрема гіперпаратиреозу, множинних ендокринних неоплазій. З цих питань було опубліковано більше 300 наукових праць у вітчизняних і зарубіжних наукових виданнях, а набутий досвід відображено у докторській дисертації О. В. Лукавцевого “Автоімунний тиродит (патогенез, патоморфоз, діагностика, консервативне і хірургічне лікування)” (2001) та кандидатських дисертаціях: В. В. Хом'яка “Клінічні та хірургічні аспекти первинного гіперпаратиреозу” (2007), І. М. Павловського “Післяопераційний рецидивний зоб: причини, попередження, лікування” (2008), О. Р. Брилінського “Передта інтраопераційна диференційна діагностика одновузлового зоба і раку щитоподібної залози та вибір методу хірургічного лікування хворих” (2012), Р. В. Кемєня “Апудоми підшлункової залози та шлунково-кишкового каналу” (2014). Набув прогресивного розвитку новий напрямок у лікуванні цукрового діабету за допомогою трансплантації культур тканин і клітин підшлункової залози людських ембріонів та новонароджених поросят. Досвід розробки цього напрямку узагальнено в докторській дисертації Н. І. Бойко “Алотрансплантація культур острівцевих клітин підшлункової залози хірургічним хворим на цукровий діабет” (1991). Діагностиці, розробці лікувальної тактики та принципів лікування некротично-запальних уражень стопи у хворих на цукровий діабет були присвячені кандидатська дисертація А. В. Федоренка “Показання до застосування та особливості інсулінотерапії в комплексному хірургічному лікуванні некротично-запальних уражень стопи у хворих на цук-

ровий діабет II типу” (2003) та докторська дисертація В. П. Федоренка “Діагностика і комплексне хірургічне лікування некротично-запальних уражень стопи у хворих на цукровий діабет” (2006).

Успішно розвивалася ендокринна хірургія в інших клініках медичного інституту та лікувальних закладах Львова, де вивчали питання діагностики та лікування ендемічного зоба, тиреотоксикозу, хронічного тиреоїдиту. Слід особливо відмітити дослідження, які проводили на кафедрі загальної хірургії під керівництвом завідуючого кафедри професора А. І. Гнатишака (1917–1997). Йому належить перша в колишньому Радянському Союзі монографія “Рак щитоподібної залози” (1962). На той час це захворювання вважали рідкісним. Професор А. І. Гнатишак зібрав великий клінічний матеріал, що включав 82 випадки раку щитоподібної залози, детально вивчив симптоми захворювання, запропонував власну класифікацію. Окремо зупинився на питаннях хірургічного лікування тиреоїдного раку. Він запровадив диференційований підхід до обсягу втручань на щитоподібній залозі з приводу раку залежно від поширеності патологічного процесу. Особливо слід відмітити, що в діагностиці він надавав великого значення пункційній біопсії щитоподібної залози, а в лікуванні – застосуванню радіоактивного йоду. Професор А. І. Гнатишак був засновником кафедри онкології в Львівському медичному інституті й очолював її впродовж 14 років (1966 – 1980). Вчений залишив понад 150 наукових праць, 7 монографій, підготував 10 докторів та 28 кандидатів медичних наук.

Заслужують на увагу роботи професора Д. А. Макара (1922–2004), завідувача кафедри загальної хірургії (1976 – 1996). Він зробив внесок у вивчення питань патогенезу, діагностики та лікування тиреотоксичного кризу, які були висвітлені в кандидатській (1956), докторській (1970) дисертаціях та багатьох публікаціях.

Позитивне значення для розвитку клінічної ендокринології, зокрема ендокринної хірургії, мало створення в 1978 р. кафедри ендокринології в Львівському медичному інституті, яку очолив відомий клініцист і вчений професор Я. І. Томашевський. На кафедрі, зокрема, успішно вивчали питання йододефіцитних захворювань щитоподібної залози, ендемічного та тиреотоксичного зоба, латентних дис-

П. О. Огій

О. Н. Люлька

Л. Я. Ковальчук

функцій щитоподібної залози. Сьогодні кафедру очолює професор О. О. Сергієнко, який плідно продовжує розвивати закладені наукові напрямки, значну частину з яких виконують у співдружності з хірургами-ендокринологами.

У Тернополі й області, які входять до регіону йодного дефіциту, з організацією у 1957 році медичного інституту ендокринна хірургія, зокрема хірургія щитоподібної залози, отримала потужний науковий і практичний розвиток. Організаторами його були доценти П. О. Огій та О. Н. Люлька – учні видатних українських хірургів – професорів М. С. Коломійченка та А. К. Горчакова. Наукові розробки були спрямовані на вивчення проблем токсичного зоба і тиреотоксичного кризу. Напрацювання з цього напрямку узагальнено в докторській дисертації О. Н. Люльки “Функція кори наднирників у хворих на тиреотоксикоз та тиреотоксичний криз” (1967) та двох монографіях: “Тиреотоксикоз та функція кори наднирників” (О. Н. Люлька, 1967) та “Тиреотоксичний криз” (1973) за редакцією професорів П. О. Огія та О. Н. Люльки. Проаналізовані в них результати проведених досліджень відіграли значну роль в усвідомленні причин і механізмів розвитку післяопераційного тиреотоксичного кризу, розробці методів його профілактики та лікування.

У подальшому наукові дослідження, які проводили в галузі тиреоїдології під керівництвом професора О. Н. Люльки, були спрямовані на поглиблене вивчення тиреотоксичного зоба та змін в організмі, які відбуваються під його впливом. Результати цих досліджень узагальнено в кандидатських дисертаціях І. О. Дячука “Обмін білків та ліпідів у хворих на тиреотоксикоз і залежність його від характеру харчування” (1970),

В. С. Курка “Гістохімічні зміни в щитовидних залозах хворих на тиреотоксикоз після різних методів післяопераційної підготовки” (1972), Л. Я. Ковальчука “Активність ряду окислювальних ферментів нейтрофілів і лімфоцитів у хворих на тиреотоксикоз” (1977), П. А. Мазура “Вплив хірургічного лікування тиреотоксикозу на захисні реакції організму” (1979). Під керівництвом проф. А. А. Герасименка клінічний ординатор І. М. Дейкало виконав і захистив кандидатську дисертацію “Передопераційна підготовка хворих на дифузний токсичний зоб імунomodуляторами” (1995).

Одночасно проводили наукові пошуки з діагностики та лікування пухлин надниркових залоз. Ініціатором і розробником цієї проблеми був асистент кафедри факультетської хірургії П. А. Саженин. У 1964 році він захистив одну з перших в Україні кандидатську дисертацію, присвячену хворобам надниркових залоз, – “Клініка, діагностика і лікування пухлин кори наднирників”, у якій було узагальнено досвід лікування і спостереження за 25 хворими, що на той час становило значний обсяг клінічного матеріалу. На кафедрі також вивчали функцію кори надниркових залоз у хворих на жовчнокам’яну хворобу. Напряцювання з цієї проблеми були проаналізовані в кандидатській дисертації Ю. М. Саюка “Деякі показники функціонального стану кори наднирників у хворих з хронічним калькульозним холециститом і механічною жовтяницею в зв’язку з оперативним лікуванням” (1979).

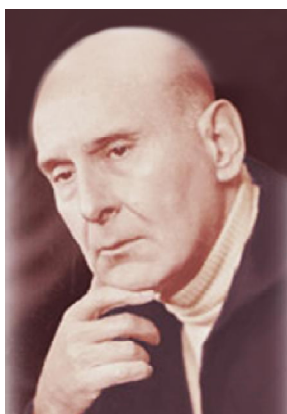
На початку 70-х років відомий хірург, завідувач кафедри шпитальної хірургії проф. Ю. Т. Коморовський, вперше в Україні започаткував лікування ожиріння хірургічними методами. Для цього він використовував уже відомі та розроблені авторські методики операцій. Узагальнення цього досвіду було представлено в багатьох публікаціях та монографії “Лікування ожиріння” (1986).

Ендокринна хірургія на Тернопіллі отримала новий поштовх із приходом у 1989 році завідувача кафедри загальної хірургії проф. В. О. Шідловського. Він та співробітники кафедри впровадили в практичну роботу операції на органах ендокринної системи з приводу гормонально-активних пухлин підшлункової залози, надниркових залоз, гіперпаратиреозу, ендемічного еутиреоїдного і токсичного зоба. Проводили дослідження імунних реакцій у хворих на ендемічний зоб та автоімунний тиреоїдит. За їх результатами П. О. Герасимчук у 1993 році захистив кандидатську дисертацію “Функція вилочкової залози та імунні реакції у хворих на ендемічний зоб та тиреоїдит Хашімото на етапах хірургічного лікування”. На кафедрі вперше в Україні були започатковані дослідження з вивчення впливу тиреотоксикозу на травну функцію тонкої кишки і його значення у підготовці хворих до операції та післяопераційній реабілітації. Результати цих досліджень узагальнено в кандидатських дисертаціях І. І. Чонки “Гідроліз та всмоктування вуглеводів у хворих на тиреотоксичний зоб та їх корекція на етапах хірургічного ліку-

вання” (1996), Г. І. П’ятикопа “Клініко-морфо-функціональна характеристика тиреотоксичного ентєрального синдрому при хірургічному лікуванні хворих на тиреотоксичний зоб (клініко-експериментальне дослідження)” (2000) та докторській дисертації І. М. Дейкала “Хірургічне лікування хворих на тиреотоксичний зоб, ускладнений ентєральним синдромом” (2003). У цих дослідженнях розроблено концепцію тиреотоксичного ентєрального синдрому: механізми розвитку, клінічне значення, методи медикаментозної та харчової корекції до операції і в післяопераційному періоді.

Проводяться також дослідження щодо вибору об’єму операційних втручань при ендемічному йододефіцитному еутиреоїдному вузловому зобі. Вивчаються морфологічні зміни в залозі, вміст у ній йоду і його фракції, гормональна функція залози та їх зв’язок з тривалістю захворювання. На підставі результатів цих досліджень запропоновано алгоритми вибору об’єму операції при однобічному вузловому зобі. Результати цих досліджень узагальнено у кандидатських дисертаціях О. М. Люльки “Оптимізація лікування хворих на вузловий колоїдний зоб” (2006) та Д. В. Осадчука “Морфо-функціональне обґрунтування вибору об’єму оперативного втручання та післяопераційної реабілітації у хворих на вузловий колоїдний зоб” (2010). На сьогодні проводяться дослідження із впровадження і розробки малоінвазивних технологій у лікування вузлового зоба, зокрема склеро- і лазеротерапії та з підвищення безпечності виконання операцій на щитоподібній залозі. Розроблено, апробовано і запатентовано принципово новий метод інтра-

операційної ідентифікації нервів гортані в тканинах операційної рани, вивчаються результати застосування технології LYGA SURE при виконанні операцій із приводу різних клінічних форм зоба. На кафедрі виконуються дослідження щодо оптимізації хірургічного лікування ускладнень цукрового діабету, зокрема синдрому стопи діабетика. Започаткував цей напрямок клінічної ендокринології професор М. О. Ляпіс (1947 – 2005). Під його керівництвом виконано і захищено докторську дисертацію П. О. Герасимчука “Синдром стопи діабетика. Клініка. Діагностика. Лікування” (2004). Подальші різнопланові дослідження з проблем діабетичної стопи узагальнено в багатьох наукових публікаціях та кандидатських дисертаціях А. І. Прокопчука “Клі-

Ю. Т. Коморовський

В. О. Шідловський

ніко-лабораторні та імунологічні особливості перебігу і корекції синдрому діабетичної стопи на етапі його хірургічного лікування” (1998), Ю. О. Мацюка “Хірургічне лікування хворих на синдром стопи діабетика: вибір лікувальної тактики та об’єму хірургічного втручання” (2002), І. Б. Романіва “Оптимізація хірургічного лікування хворих із цукровим діабетом, ускладненим синдромом діабетичної стопи” (2010), А. В. Павлишина “Автодермопластика ранових дефектів у хворих на синдром стопи діабетика за допомогою рельєфного клаптя” (2013). Досвід кафедри у галузі ендокринної хірургії узагальнено в монографіях: “Синдром стопи діабетика” (2001), “Йододефіцитні захворювання: діагностика, лікування, профілактика” (2006), “Тиреоїдна хірургія” (2008).

На Буковині кафедра факультетської хірургії стала основним осередком у вивченні ендемічного зоба та його лікуванні. Результати цих різнопланових досліджень знайшли відображення в 4 докторських, більш ніж 10 кандидатських дисертаціях, 3 монографіях та понад 350 наукових працях. До цього часу кафедра залишається єдиним на Північній Буковині науково-практичним центром хірургічного лікування захворювань щитоподібної залози.

Під керівництвом доцента, а згодом професора М. М. Ковальова (1916–1990) успішно розроблялись питання діагностики та лікування вузлового зоба. У 1960 році він захистив докторську дисертацію на тему “Матеріали до вивчення ендемічного зоба в Північній Буковині (Питання етіології зоба в світлі проблеми мікроелементів. Клініка і хірургічне лікування вузлових форм зоба)”. Він запропонував методики економної резекції щитоподібної залози, виконав ряд цікавих патофізіологічних досліджень щитоподібної залози. Підсумок багаторічних наукових досліджень у галузі тиреоїдології разом з О. Д. Юхимцем підбито у монографії “Клініка і хірургічне лікування вузлових форм зоба” (1966) та в моноавторстві в роботі “Ендемічний зоб в Україні” (1968). За ініціативи проф. М. М. Ковальова здійснювали різнопланові дослідження у зобно змінній залозі на функціональному та гістохімічному рівнях. Результати їх було відображено у кандидатській дисертації О. П. Красовського “Дані про функціональні і морфологічні зміни щитоподібної залози при вузлових формах ендемічного зоба” (1961). Дослідження змін біоелектричної активності кори го-

ловного мозку у хворих на ендемічний зоб проводив асистент О. М. Клименко. Отримані результати він узагальнив у кандидатській дисертації “Функціональний стан головного мозку (за даними енцефалографії) у хворих вузловими формами ендемічного зоба до і після операції” (1967). Питанням хірургічного лікування зоба присвячені роботи професорів В. Л. Хенкіна та О. Д. Юхимця, які завідували кафедрою факультетської хірургії, відповідно, з 1962

до 1971 р. та з 1971 до 1980 р. Наукові розробки за цей період оприлюднені в кандидатських дисертаціях М. Г. Триняка “Функціональний стан щитоподібної залози при гострій гіпоксії та гіпербаричній оксигенації” (1971) та Г. Д. Дейбука “Біохімічне і гістохімічне вивчення деяких ферментних систем в тканині щитоподібної залози хворих на зоб” (1972). Вагомим вкладом в розвиток вчення про ендемічний зоб і його лікування були морфологічні дослідження тканини залози, здійснені В. С. Прокочуком і узагальнені ним у докторській дисертації “Морфологія ендемічного зоба” (1980). Продовженням наукових розробок з проблем ендемічного зоба керував завідувач кафедри професор І. Ю. Полянський. Підсумок цієї роботи представлено у кандидатських дисертаціях М. І. Шеремета “Комплексне лікування хворих на вузлові форми зоба та профілактика післяопераційних ускладнень” (2007) і Я. В. Гирли “Комплексне лікування хворих на різні форми гіпертиреоїдного зоба” (2013).

В Івано-Франківській області вчені-хірурги медичного інституту, а згодом національного медичного університету також зробили свій вклад у розвиток ендокринної хірургії. У 50-х роках минулого століття завідувач кафедри факультетської хірургії доцент В. Й. Акімов заклав основи хірургії зоба. Під його керівництвом розробляли питання хірургічної тактики, нові методики операцій, особливості ведення перед- та післяопераційного періодів у хворих на зоб. Завідувач кафедри загальної хірургії М. Й. Романяк, окрім удосконалення хірургічного лікування хворих на різні форми зоба, запровадив операційні втручання з приводу захворювань прищитоподібних залоз. У 90-х роках започатковано міжкафедральні дослідження з діагностики та лікування синдрому діабетичної стопи. За результатами цих досліджень захищено три кандидатських дисертації: “Комплексне хірургічне лікування син-

М. О. Ляпіс

М. М. Ковальов

дрому діабетичної стопи, ускладненого дисемінованим внутрішньосудинним зсіданням крові” (Р. В. Сабадош, 2002), “Хірургічний регіонарний метод лікування гнійно-некротичних процесів при діабетичних ангіопатіях нижніх кінцівок” (І. К. Чурпій, 2003), “Обґрунтування вибору рівня ампутацій нижніх кінцівок у хворих з некротичними процесами при гангренозно-ішемічній формі синдрому діабетичної стопи на основі гістоморфологічних досліджень” (В. Д. Скрипко, 2008) і одну докторську дисертацію “Патогенетичне обґрунтування комплексного хірургічного лікування хворих на синдром діабетичної стопи” (С. М. Василюк, 2006).

У Рівненській області, як частині Полісся, зобна ендемія завжди була актуальною і отримала назву “волинський зоб”. У повоєнні роки на теренах Рівненщини операції з приводу зоба виконували в міській лікарні м. Рівне, а з 1951 р. – і в обласній лікарні. Вивчення закономірностей ендемії “волинського зоба” та досвіду його хірургічного лікування знайшло своє відображення у кандидатській дисертації С. М. Борового (1925–2004), яку він захистив у 1963 р. У подальшому він як керівник хірургічної служби області постійно працював над удосконаленням хірургічного лікування ендемічного зоба і поліпшенням його результатів. Разом з колегами по роботі С. М. Боровий розробляв питання адекватного знеболювання операцій з приводу зоба, профілактики тиреотоксичного кризу, діагностики і лікування загруднинного та рецидивного зоба. У післячорнобильський період колектив хірургів обласної лікарні у складі В. Д. Кордяка, О. Л. Нестеренка, М. А. Пшеничного під керівництвом обласного хірурга д-ра мед. наук, професора Ю. С. Семенюка (1950–2013) успішно впровадив сучасні діагностичні та лікувальні методики своєчасного виявлення і лікування раку щитоподібної залози.

Розвиток ендокринної хірургії на Закарпатті нерозривно пов’язаний з іменем талановитого хірурга О. В. Фединця. З 1952 до 1975 р. він завідував кафед-

О. В. Фединець

С. М. Боровий

рами спочатку загальної хірургії, а потім госпітальної хірургії медичного факультету Ужгородського державного (нині національного) університету. О. В. Фединець вперше почав розробляти питання лікування зоба як ендемічної для Закарпаття патології. Саме завдяки його зусиллям із впровадження в області масової профілактики захворювань щитоподібної залози були подолані такі тяжкі ускладнення, як кретинізм у дітей та гігантські зоби у дорослих. Багаторічну працю колективу відображено у монографії за редакцією професора О. В. Фединця: “Хвороба вола і її профілактика” (1955). На тему хірургічного лікування зоба він опублікував більше 20 робіт, а ще прооперував понад 1500 хворих на патологію щитоподібної залози. Підготував 12 докторів та кандидатів медичних наук. З 1998 р. кафедру госпітальної хірургії очолює професор В. І. Русин. Не забуваючи про педагогічну складову роботи, він перетворив кафедру на організаційний центр з удосконалення хірургічної служби Закарпатської області. Завдяки йому в практичну діяльність були впроваджені нові напрямки хірургії, що

відповідають світовому рівню розвитку науки, підготовлені висококласні спеціалісти, які прославили Закарпатську хірургічну школу в Україні. У клініці розпрацьовані нові методи діагностики, лікування та профілактики ендокринних захворювань. Працівники кафедри разом із хірургами ОКЛ успішно проводять операції на щитоподібній і прищитоподібних залозах, надниркових залозах та з приводу хірургічних ускладнень цукрового діабету.

Підсумовуючи сказане, можна констатувати, що ендокринна хірургія як самостійна гілка клінічної хірургії досягла високого рівня розвитку в Західній Україні. У ряді клінік надають кваліфіковану хірургічну допомогу населенню на високому рівні з використанням сучасних методів діагностики, операційного лікування та реабілітації хворих. Наукові дослідження відзначаються актуальністю, виконанням на рівні світових стандартів, значущими науковими та практичними результатами.

Отримано 05.11.13